

УМЕТНИЧКА МУЗИКА У КОНТЕКСТУ СТРАТЕГИЈА И КУЛТУРНИХ ПОЛИТИКА

Сажетак: Остваривање културне политике се у Закону о култури везује за два облика деловања: оснивање Националног савета за културу, и доношење Стратегије развоја културе. Стратегију културног развоја Србије доноси Народна скупштина на предлог Владе, а период на који се доноси износи десет година. То значи да Стратегија превазилази страначко-политички ниво јер је доноси Народна скупштина, а не Влада (не доносе је само партије које су у том тренутку на власти), као и да се доноси на период од десет година, што обухвата најмање три мандата. Стратегија би требало да садржи анализу постојећег стања у култури, основне поставке културног развоја, стратешке правце развоја културе, план реализације развоја културе, као и критеријуме за евалуацију развоја културе. Нацрт Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. изнесен је пред јавност 2017. године, ради усвајања стратешког приступа развоју културе, важним у земљама које се налазе у процесу транзиције. У овом раду анализира се стратегија са акцентом на уметничкој музици и извођачима.

Кључне речи: културна политика, стратегија културног развоја, уметничка музика, музичари, културна дипломатија

За ким звона звоне?

Општа Декларација о правима човека, које су Уједињене нације донеле 1948. године, говори о „праву на културу“, као праву које је неопходно достојанству и развоју човека - појединца. Културна политика обухвата активности у области културног живота, артикулисање интереса појединаца, група и заједница, као и друштвено-политичке заједнице. За утврђивање културне политике потребно је знање о карактеристикама и захтевима културног живота одређеног подручја, а за спровођење – средства, кадрови (људски ресурси) и одговарајућа организација. Културна политика испитује специфичну друштвену моћ културе, као и тенденције да се ова моћ не подреди моћи економског, политичког или идеолошког монопола. Она се не темељи само на сазнањима о постојећем, већ је у функцији припремања и остваривања могућег. Она је стога

* smiljkais@gmail.com, 064-1506363

и пут ка оној култури, која није позвана само да *избрише умор са лица човјека, већ и да врати достојанство и цијеловистост његових људских могућности* (Prnjat, 1979: 7). У пракси, odsustvo kulturne politike javlja se kao nedostatak vizija, misija, planova, organizovane i koordinisane delatnosti, odsustvo prave stimulacije у култури і уметности, практично препуштање културе стихји тржишта (Ranković, 1974: 196).

Платон је стање у држави мерио стањем у музици (*Дајте ми онога ко ствара музику, па ме не интересује ко ствара законе*). На сличан начин је кинески цар мерио успешност својих бескрајних провинција. Шекспир је тврдио да ономе ко не воли музику, не треба веровати. Суштина деловања музике на друштво је естетско-уметничка, ефемерна и генерално некомерцијална, али је веома важан чинилац у развоју друштва, и држава би морала да то препозна као чињеницу.

Одређивање општег интереса у култури је изузетно значајно, јер представља основ за финансирање пројеката у култури из републичког буџета. У том контексту се, између осталог, као општи интерес у култури одређује стварање услова за интензивни културни развој као и подстицање културног и уметничког стваралаштва, финансирање установа културе чији је оснивач Република, као и развој српске културе и културе националних мањина у Републици Србији. У домену међународне културне политике, која се може назвати и културна дипломатија, као општи интерес се наводи подстицање међународне културне сарадње, као и помагање културног развоја Срба у иностранству. У општи интерес спада и подстицање аматерског, дечијег и стваралаштва особа са инвалидитетом, а посебан значај је дат и спонзорисању и донаторству.

Остваривање културне политике се у Закону о култури везује за два облика деловања: оснивање Националног савета за културу, и доношење Стратегије развоја културе. Стратегију културног развоја Србије доноси Народна скупштина на предлог Владе, а период на који се доноси износи десет година. То практично значи да Стратегија превазилази страначко-политички ниво самом чињеницом да је доноси Народна скупштина, а не Влада (дакле не доносе је само партије које су у том тренутку на власти), као и да се доноси на период од десет година, што обухвата најмање три мандата. Стратегија би требало да садржи анализу постојећег стања у култури, основне поставке културног развоја, стратешке правце развоја културе, план реализације развоја културе, као и критеријуме за евалуацију развоја културе.

Пре више од десет година у обликовању нацрта националне Стратегије културног развоја Републике Србије 2012-2021 били су укључени тимови стручњака и експерата из свих области културе, а предлог је завршен почетком августа 2011. године. Иако је било предвиђено да у року од годину дана од дана ступања на снагу Закона о култури (септембар 2009) Влада донесе стратегију, до краја 2011. се овај документ није појавио у јавности, није било јавне расправе, па ни усвајања. Нацрт Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. на којој су овог пута нетранспарентно радили представници Министарства културе, изнесен је пред јавност 2017. године, са тенденцијом да се брзо усвоји.

Стратешко планирање је иначе један од најважнијих организационих инструмената културне политике. Усвајање стратешког приступа развоју културе сматра се посебно важним у земљама које се налазе у процесу транзиције и које се налазе разапете између старих организационих модела и старих навика и захтева за стварањем новог културног система који би одговарао променљивим околностима у друштву. У супротном се догађа да се органи који би требало да воде културну политику исцрпљују у решавању свакодневних проблема без захвата који би требало да доведу до структуралних промена културног система. То често доводи до закључака да у таквим друштвима културна политика не постоји. Наравно, да културна политика увек постоји. Али је она и у Србији тренутно имплицитна, без јасних путоказа куда се жели стићи и јасних идеја како дотле доћи. Управо је израда стратегије културног развоја прилика да се културна политика у Србији учини експлицитном (и стратешки оријентисаном).

Процес израде стратегија развоја културе одвија се кроз најмање шест фаза. У првој фази се дефинише идејни концепт културне политике (визија културног развоја и кључни циљеви). Потом следи фаза анализе постојеће ситуације, којој се приступа управо имајући у виду оно што желимо да постигнемо у будућности. У трећој фази утврђују се развојне могућности, а у четвртој се врши избор показатеља културног развоја. Потом следи израда документа стратегије која укључује и израду акционих планова са инструментима културне политике који ће бити коришћени током реализације плана и на крају, дефинисање показатеља на основу којих ће бити вредновани резултати остварени током периода за који је план прављен. Стратегијом треба да се одговори на питања ко смо ми, где смо ми, где желимо да стигнемо и како ћемо тамо стићи (избор циљева, стратегије и инструмената).

Одређивање сврхе развоја културе подразумева визију културног развоја као пројекцију – инспиришућу слику која живо представља како ће изгледати будућност коју желимо да остваримо. При том, избор основног правца развоја одређује и стратешке циљеве и резултате који ће на том путу бити остварени, инструменте који ће бити коришћени и начине вредновања и мерења остварења циљева и резултата. Утолико одређивању визије у процесу стратешког планирања припада централно место. У друштвима у којима не постоји консензус о основним вредностима и која су политички и културно подељена питање одређивања визије културног развоја је посебно осетљиво.

Прошле године словеначки културни посленици су одбили да усвоје Стратегију културног развоја 2018-2025 због пројектованог лошег положаја уметника, форсирања НВО, раздора између аматерске и професионалне уметности, итд. Да погледамо како се наша нова Стратегија развоја културе Републике Србије 2017-2027 односи према овим проблемима, са акцентом на уметничкој (класичној) музици и извођачима.

Утицај музике

Музика је свеприсутни део људске културе. Временско-темпорални односи који се појављују у људским музичким интеракцијама спадају у најсло-

женије односе у природи. Музика утиче на човека не само психички, него и физички, што доказују многа истраживања и научни радови. Музика може директно да утиче и на наш организам: убрзава или успорава рад срца и ритам дисања, повишава или снижава наш крвни притисак, умирује или стимулише нерве, мишиће, органе за варење. Музика може бити окидач психолошких процеса сасвим удаљених од чисто когнитивних. На пример, може утицати на имуни систем, повишавајући ниво протеина који се боре против бактеријских инфекција. И свирање и слушање музике регулишу производњу хормона који утичу на расположење, као што је кортизол – значи да постоји биохемијска основа за употребу музике у терапијама (Ball, 2010: 245). Мерења реакција аутономног система организма открива да музика утиче на ритам дисања, откуцаје и правилност рада срца, као и телесну температуру периферног система (прсти). Доказано је да је код свих идентификованих врста интелигенције мењање свести највеће под утицајем музике и ритма. Амерички музичар Дон Кембел (Don Campbell), творац теорије *Моцартов ефекат*, овим појмом описује велики утицај музике на здравље у раном узрасту. Лабораторијски налази пружају неурохемијски доказ да интензивни емоционални одзив који изазива музика, укључује прастари систем награде у мозгу и служи као почетна тачка за детаљније истраживање биолошке основе која постоји испод апстрактних форми задовољства. Пронађено је да је могуће 6-9% релативно повећање нивоа допамина, понекад и до 21%, приликом слушања омиљене музике.

Када се схвати важност музике, чини се сасвим разумљивим да се та уметност и они који је стварају и изводе у организованој држави цени и помаже у сваком погледу. Међутим, није то баш тако. Културна политика у музици и музичко-сценским уметностима одсликава све слабости (не)постојеће културне политике. Музички живот једног друштва чини:

- Стваралаштво (продукција)
- Извођачка активност (репродукција)
- Музичка наука, критика, публицистика
- Школство и музичко образовање
- Издавачка делатност (музикалије, носачи тона)
- Маркетинг и пропаганда
- Установе за организовање музичке и сценске делатности
- Заштита ауторских и осталих извођачких права (Hercigonja, 1972: 314)

Познавање свих ових фактора потребно је да би се развила стратегија културне политике у музици, која би донела позитивне резултате свим грађанима Србије. Али, Србија се суочава са проблемом недостатка традиције уметничке музике због историјских пет стотина година под Турцима. У том периоду пропустили смо развој музике - ренесансу, рани и касни барок, класицизам, од средњовековне музике, углавном духовне и нешто народне, укочили смо у рани романтизам, па уметничка музика није ухватила корен. То доводи до тога да код нас нема развијених културних навика, а самим тим ни развијених потреба за том врстом музике, јер је никад нисмо ни имали, а онда нема ни потражње, јер потребе нису ни развијане. Према истраживању из 2011. године културних пракси грађана Србије, 90% грађана Србије не посећује концерте класичне музике, што је поражавајући податак.

У циљу постизања онога што смо пропустили, код нас су се многи бавили овим проблемом, углавном теоријски и без много познавања области. Многи научни радови су написани, много паметних речи је изречено, конференција и округлих столова организовано, као и дискусија и јавних расправа о културној политици и стратегијама развоја културе. Све то је до сада углавном послужило за грађење каријера, али не оних на којима почива свака култура, уметника пре свега. Сви који су о томе причали су напредовали, осим самих уметника. Моје колеге музичари углавном се не питају о свом положају у свету, али и у нашим стратегијама. На конференцијама које се баве менаџментом у уметности учествују сви осим уметника (ИЈАМ Валенсија). Такође, по правилу, када је економска криза, прво се штеди на култури, а од културе прво се штеди на уметничкој музици. Зато што музичари немају моћ као глумци, који су медијски експонирани и о њима јавност зна.

Положај музичара

По природи свог посла музичари су везани за свакодневно дуготрајно вежбање, усавршавање својих инструмената неколико сати дневно, од раног детињства до смрти (они су природни представници толиког извиканог *доживотног учења*). Подсећам да је Факултет музичке уметности једини факултет на који долазе студенти који су се пре тога десет година професионално усавршавали, за разлику од других факултета где, на пример, талентовани лимар може постати успешни студент ФДУ. Доказано је да је физичка оптерећеност организма музичара на почетку концерта као код кесонаца, што нас сврстава у другу по тежини професију, са најјачим стресом међу професијама. Значи, природа професије формира индивидуалце који се тешко уједињују, чак и кад је опстанак у питању. Као представник овог потцењеног дела културе без гласа, говорићу о њиховом/нашем положају у светлу стратегије и културне политике. Као Мерцедес Соса која је дала свој глас „онима без гласа“ Јужне Америке.

Бах је рекао да музичари имају једну кожу мање.

Наши концерти увек су оглашавани штедљиво и стидљиво, док су друге музике добијале громогласну пропаганду. Да је у нас улагано као у народњаке, и ми бисмо пунили стадионе!

Наше плоче штампане су у малим тиражима, а када би се распродале, тешко су доштампане.

Ретко смо добијали насловне стране илустрованих листова, јер наша лица "не продају часопис".

Наши скромни хонорари увек су каснили, ако их је и било. Наше турнеје вечито су биле сиротињске. А резултати врхунски. Наши успеси у иностранству бељежени су и праћени узгред...

Добијали смо ударне термине на медијима најчешће само ако је национална жалост

За набавку инструмената (школе, оркестри) ретко се и тешко налази добронамерни спонзор. Није исплативо.

Наша имена знају они који нас слушају, ограничен број заљубљеника у нашу непролазну уметност (Исаковић, 2007:255).

Најважнији основ културе, уметници као основа сваке активности, дефинишу се у Закону о култури као *физичка лица која стварају ауторска дела из области уметничке делатности или изводе уметничка и ауторска дела из разних уметничких области*. У Србији постоји велики капитал у уметничким ресурсима, посебно уметницима извођачима у музичко-сценској уметности, која превазилази језичке баријере. Ту се можемо мерити са најразвијенијим земљама света, јер је наш музички школски систем још увек на врло високом нивоу. Потенцијали и таленти постоје, школовање уметника задовољава високе професионално-уметничке домете, али се њиховим пласманом у земљи и иностранству нико организовано и заинтересовано не бави, што је тема којој се мора посветити пажња и бавити се њом континуирано. Резултат „недомаћинског“ односа према нашим уметницима је одлив претежно младих у иностранство, где могу да успешније развијају и пласирају своје потенцијале. Да би се зауставио уметнички *brain drain* (одлив мозга) потребно је уложити напор у стварање боље организације у уметности (Isaković, 2010: 145)

Стратегија - за кога?

За кога се пишу стратегије и води културна политика? У новој Стратегији музичари и уметници нису носиоци интереса, иако су носиоци свих културних и уметничких активности. Ако се Стратегија доноси за запослене у институцијама, они већином раде као чиновници, судбина уметности их не занима. Ако се Стратегија обраћа публици, она је одавно изгубљена у транзицији и лову на профит неолибералног капитализма. Наша стратегија је у старту закаснела, јер је борба са некултуром изгубљена већ на нивоу основне школе. Наше акције на враћању публике морају се водити од вртића, као што раде цивилизоване земље, а то је већ стратегија Министарства просвете, без које је Стратегија у култури у старту изгубљена у преводу. Видели смо почетак укидања часова музичког и ликовног у музичким школама. Ускоро, врло ускоро, Стратегије културног развоја више неће бити потребне.

Уместо тога, имаћемо креативне индустрије као парадигму уметности 21. века. Освешћени светски стручњаци у култури тврде да су креативне индустрије смишљене да би се држава ослободила финансирања високе уметности, која много кошта, али нема цену. У новој Стратегији се креативне индустрије помињу као самоодрживи модели у култури, најпре кроз *успешност на тржишту и повећање запослености*. Веома важан аспект креативних индустрија лежи у повезивању културе са привредом, туризмом, образовањем, економијом, културним наслеђем, итд. али и у њиховом међусобном преплитању. Даје се подршка пројектима који подразумевају едукацију везану за нове професије, нове концепте у култури, нове генерације техничке опреме и рачунарских софтвера (културна политика, менаџмент у култури, дигитално стваралаштво и дигитализација, видео игре и анимација, опрема за креирање садржаја у култури, снимање, репродуковање).

Забављени профитабилним индустријама, нико од *стратега* се није забринуо због проблема у организацији и финансирању уметничке музике. Наиме,

због укидања пре две године једине менаџерске организације уметничке музике у нас, Југоконцерта, нестале су и годишње концертне сезоне у Београду и Србији. Нико се није усудио да преузме функцију Југоконцерта у овим тешким временима. Остаје питање, зашто нема професионалних менаџера у уметничкој музици и после пола века постојања катедре Менаџмента у уметности на ФДУ? Затим, рационализацијом у буџету од 2000. године укинута су основне функције Музичке омладине и Културно просветне заједнице, са развијеним организационим мрежама по Србији и Београду, па је тако нестала и организација концерата класичне музике. Музичари су принуђени да се сами сналазе око својих наступа, што је сто корака уназад у односу на прошла времена. Конкурси за пројекте који расписују Град и Република постали су већини музичара непрелазна баријера, у којој се мешају бабе и жабе, јер почетници конкуришу заједно са етаблираним уметницима, а исход никад није транспарентан. Само сналажљиви су ту и успешни. То је онај буразерски принцип који нам је полако разорио привреду, а у култури функционише још драстичније. Од тога ко је у комисији која одлучује, зависи ко ће добити суфинансирање, а без тога нема ни концерата. Они који немају рођаке или пријатеље у комисијама могу бити Карајан и Рихтер лично, биће одбијени без критеријума, или са смешним и неприхватљивим образложењем, као што се обично дешава, а најчешће и без образложења. Тако фестивали уметничке музике ретких инструмената (чембало) остају без финансирања. На питање, зашто дугогодишњи Фестивал чембала не добија годинама ни динара, за разлику од Фестивала оргуља који добија, а да оба инструмента једнако нису нама блиска, одговор једног од чланова комисије у Министарству културе је био, да је то зато што је таква одлука политички коректна у односу на националне мањине католичке вероисповести (поменута је Суботица) које свирају оргуље. Дакле, Фестивал чембала би морао одмах да пронађе, на пример, словачку националну мањину која у слободно време свира чембало.

Удружење музичких уметника Србије које постоји неколико деценија, је на ивици опстанка, јер се у њега све мање и мање улаже сваке године. Што се спонзорства тиче, које је уз креативне индустрије савремена мантра упућена уметницима, пословне олакшице компанијама спонзорима у уметности нису регулисане законом, укинута су пре неколико година, па се чак спонзорство третирао као зарада. Наравно да су се спонзори повукли из подршке уметницима, осим у случају високо профитних догађаја (Два чела у Арени). Осим тога, наша успешна предузећа давно су се угасила, нестала или више нису успешна, а ниједан порески закон, али ни свест о друштвено одговорном пословању, их не тера да буду дарезљиви према уметности коју многи не разумеју и не воле. Стране компаније које су раније биле спонзори, јер их је стимулисао закон матичне земље, одлазе или се гасе.

Што се тиче медија и издаваштва, као неинтересатне личности, чија лица не продају часописе, музичари не добијају медијски простор, осим ако није у питању неки већи скандал, што се у области класичне музике ретко догађа јер су актери забављени највећи део свог времена вредним вежбањем својих инструмената и спремањем тешких програма. Док се концерти класичне музике,

спремани месецима, оглашавају штедљиво и стидљиво, углавном у рубрикама које обичан читалац новина и не чита, ударни термини у медијима су за те исте музичаре резервисани само ако је национална жалост. Музичка критика уметничке музике одавно полако нестаје из медија, па музичари немају огледало за свој уметнички рад и развој каријере. Политика је једне године бојкотовала БЕМУС, иако је места у културној рубрици свакако било, судећи по извештајима о разноразним манифестацијама диљем Србије. Једини фестивал од изузетног значаја за град Београд и један од највећих фестивала класичне музике у овом делу Европе завршио је у црној медијској рупи Политике из непознатих разлога. О индивидуалним критикама да и не говоримо.

Телевизија је такође допринела кризи уметничке музике. Нестанком *Недељом увече* на РТС после 25 година постојања нестао је и простор у коме се о класичној музици говорило на прави начин и илустровало добром музиком. Тако је нестала и *Стереорама* са програма Радио Београда, једини програм који се бавио у целини уметничком музиком, као што постоји на државним програмима организованих и просвећених земаља. Некултура влада и у издавачкој делатности. Некад моћни ПГП РТС сада тавори као самофинансирајућа и полуприватна издавачка кућа, без обавезе да издаје уметничку музику - ова кућа више нема клаузулу о обавезном штампању уметничких пројеката као делу своје образовне мисије. Када се ипак одлуче на то, онда се издају историјски дискови Стевана Мокрањца или Стевана Христића, са великим вокално-инструменталним саставима (углавном ансамбли РТС са свеприсутним и омнипотентним диригентом Бојаном Суђићем, новом звездом на нашем музичком небу), не водећи рачуна о томе да љубитељи музике имају потребу да осим масовне музике слушају и солисте, камерну музику, клавир, виолину, гудачки квартет. Врло често се у медијима појављују рок групе приликом излажења новог диска, које се жале да постоје, ето, већ три године, а да им је ово тек други диск. На жалост, многи изузетни класични музички уметници у овој земљи постоје и опстају деценијама (што је већ за орден), а добили су један или ниједан диск. Наши дискови штампају се у малим тиражима, а када се распродају, тешко или никад се не доштампавају. Такође, област извођачких права у уметничкој музици је недовољно дефинисана, нејасна и тумачи се произвољно. Организација ПИ која је својевремено пријављена као једина у тој области, сада се више не бави заштитом емитовања снимака концерата уметничке музике у медијима, него само музиком која је снимљена на носачима звука, тако да медији могу да користе снимке без икаквог ограничења.

Кода

Новца је све мање, па многе чаробне идеје и маштовити музички програми често заврше у мислима креативаца, потпуно супротно од тврдње бившег ресорног министра, да новца има али идеја не. У стратегији се помињу институције, простори, опрема, оркестри, али не и индивидуални уметници на којима почива културни живот земље, али и слика коју шаљемо свету у оквиру културне дипломатије, тојест Европских интеграција. Наши музичари су одав-

но интегрисани са светом и представљају нас боље од свих дипломатских представништава.

Оно чиме се стратегија, закон, али ни организована истраживања нису бавила, је улога и учешће публике у уметничким догађајима, јер без публике ниједна активност у култури и уметности нема смисла. Развијање навика код публике мора бити планиран процес, који продубљује позитивне асоцијације у већ доживљеном догађају. Разбијање мита о музичкој уметности као изолованом гету изабране елите први је корак ка успостављању контакта са неком новом публиком, јер некадашња публика са навикама полако нестаје, што, на жалост, представља светски тренд. Циљ праве културне стратегије је да доведе што више људи, из што ширег социјалног, економског и демографског дијапазона у одговарајући контакт са музичком уметношћу. Уз организовану активност медија, разбијање мита о елитности и приказивање уметности као стоже-ра развоја једног друштва свакако је основа за освајање нових конзумента музичке културе. Публика није „купац“, публика је партнер – без обнављања аудиторијума и партиципације публике свака уметничка активност постаје крајње бесмислена.

Још увек није схваћена важност наших врхунским музичких уметника као врхунског брэнда којим се Србија с правом може поносити у свету и који га представља на најбољи начин. Међународна сарадња у музици догађа се најчешће у организацији јавног сектора (Министарство спољних послова, Министарство културе, регионалне и локалне самоуправе), али без икакве координације. Оно што се у свету назива *културна дипломатија у служби интереса земље* у Србији је препуштено случају и углавном спорадичним иницијативама. Овде се не рачунају индивидуална гостовања наших уметника у иностранству, којих има доста, али такође без праве евиденције, да би се могло рећи да утичу на слику света о нама. Гостовања страних музичара код нас су такође препуштена стихији и приватним критеријумима, углавном без партнерског реципроцитета. Потребно је оформити базу репрезентативних представљача Србије у свету – у формирању базе података морају учествовати сва три сектора, јавни, приватни и цивилни, са јасно одређеним врхунско-уметничким критеријумима .

У свету се кроз улагање у музичку уметност добија и финансијски и корпоративни углед (на пример, директне преносе за цео свет опера из Метрополитен опере у Њу Јорку већ неколико деценија спонзоришу приватне корпорације и индивидуални спонзори). Покровитељство у музичкој уметности би се у регулисаном окружењу одвијало и као друштвено одговорно понашање и као уносна инвестиција, на чему треба радити у Србији. Успешно партнерство јавног, приватног и цивилног сектора је кључ за развој (музичке) културе и уметности у Србији.

Држава кроз Стратегију треба да подржава врхунску музичку уметност, да деметрополитизује културна догађања, да кроз Стратегију и њену примену организује неопходну едукацију будуће и садашње публике и менаџера, што спада у оквире државне културне и образовне политике. За врхунску уметност

идеалан је склад између буџета(дотација) и слободног тржишта. Без удела државе у финансирању, нема ни врхунске уметности, ни њеног извоза као робне марке. Држава кроз Стратегију мора да профилише јасну и континуирану културну политику у области музичке уметности, као и да оформи јасне смернице у културној дипломатији: одговорно брендирање уметника: уметници као извозни профитабилни национални бренд, као свуда у свету (Isaković, 2010: 221). Волели бисмо да нисмо у праву, али нам се чини да ће и сада, као и раније, са Стратегијом или на њој, да цитирам славне Спартанце, бити опет исто. Мрмот ће завити чоколадицу у станиол, а моје колеге, класични музичари, као награду за свој тешки физички, мануелни и емотивни рад, могу очекивати углавном само личну радост музицирања и љубав оних који их слушају.

Литература:

1. Ball, Philip(2010): *The Music Instinct*, Oxford University Press, New York
2. Hercigonja, Nikola(1971): *Napisi o muzici*, Umetnička Akademija, Beograd
3. Isaković, Smiljka(2010): *Menadžment muzičke umetnosti*, Megatrend, Beograd
4. Isaković, Smiljka(2007): *Zubati osmeh Maksa Grafa*, Prometej, Novi Sad
5. Prnjat, Branko(1979): *Kulturna politika*, Radnička štampa, Beograd
6. Ranković, Milan(1974): *Kultura i nekultura*, Vuk Karadžić, Beograd

CLASSICAL MUSIC IN THE CONTEXT OF CULTURAL STRATEGIES AND CULTURAL POLICIES

Summary: The realization of cultural policy in the Law on Culture binds to two forms of activity: the establishment of the National Council for Culture, and the adoption of the Strategy for the Development of Culture. The Strategy for the Cultural Development of Serbia shall be adopted by the National Assembly upon the proposal of the Government, and the period of its adoption shall be ten years. This means that the Strategy goes beyond the party-political level because it is passed by the National Assembly, and not by the Government (not only the parties that are in power at that time), but also for a ten-year term, which includes at least three mandates. The strategy should include an analysis of the current situation in culture, the basic settings of cultural development, the strategic directions of cultural development, the plan for the realization of cultural development, as well as the criteria for evaluating the development of culture. The draft of the Culture Development Strategy of the Republic of Serbia from 2017 to 2027 was presented to the public in 2017, in order to adopt a strategic approach to the development of culture, important in the countries that are in the transition process. This paper analyzes the Strategy with emphasis on classical music and performers.

Key words: cultural policy, cultural development strategy, classical music, musicians, cultural diplomacy